אחרי ג

א. בשייכות מיטן ענין פון פקוח נפש שטייט אין גמרא[1]: „מנין לפקוח נפש שדוחה את השבת", און די גמרא ברענגט כו"כ לימודים, און פירט אויס[2] אז דער לימוד אויף וועלכן ס'איז ניטא קיין פירכא איז — פון פסוק (שב־פרשתנו[3]) „ושמרתם את חוקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" — „וחי בהם ולא שימות בהם".

איז לכאורה תמוה[4]: עס איז א כלל בכל התורה כולה אז „אין[5] לך דבר שעומד בפני פקוח נפש חוץ מעבודה זרה וגילוי עריות ושפיכת דמים". איז פארוואס דארף מען האבן א באזונדער לימוד פון „וחי בהם" אז פקוח נפש איז דוחה שבת"?

נאך מער: בנוגע דעם דין פון „יעבור ואל יהרג"[6] ברענגט זיך בכו"כ מקומות[7] אז עס ווערט אפגעלערנט[8] פון דעם זעלבן פסוק „וחי בהם ולא שימות בהם". איז דערפון מובן, אז דאס וואס די גמרא ברענגט דעם לימוד במיוחד בנוגע צו שבת, איז דאס ניט דער זעלבער ענין (וואס שטייט בכמה מקומות) נאר א באזונדער ענין[9], וועלכער איז שייך צו שבת דוקא — איז ניט מובן: (א) וואס איז דער דיוק וענין מיוחד פון „וחי בהם" בא שבת? (ב) ועיקר: דער פסוק „ושמרתם גו' וחי בהם" רעדט דאך וועגן מצוות בכלל און ניט וועגן שבת במיוחד?

עד"ז דארף מען פארשטיין אין רמב"ם, וואס אויך ער ברענגט דעם לימוד צוויי מאל: פריער אין הל' יסודי התורה[10] זאגט ער: כיצד כשיעמוד עובד כוכבים ויאנוס את ישראל לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה או יהרגנו יעבור ואל יהרג שנאמר במצות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, וחי בהם ולא שימות בהם, ואם מת ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו; און דערנאך אין הל' שבת[11] זאגט ער נאכאמאל: ואסור להתמהמה בחילול שבת לחולה שיש בו

---

1) יומא פה, סע"א ואילך. וראה גם מכילתא תשא עה"פ (לא, יג) את שבתותי. תוספתא שבת פט"ו, יג ואילך — בכמה שינויים.

2) יומא שם, ב. במכילתא שם ליתא הלימוד מ„וחי בהם", ובתוספתא מסיים (בסוף הפרק) לאחרי כל הלימודים: הא לא נתנו מצות לישראל אלא לחיות בהם שנאמר אשר יעשה . . וחי בהן וחי בהן ולא שימות בהן. וראה מנחת בכורים שם.

3) יח, ה.

4) לתוכן הקושיא שבפנים — ראה גם מפרשי הש"ס יומא שם (פה, א) — גבורות ארי, תוס' יוהכ"פ, שיח יצחק. ע"ש.

5) יומא פב, א. כתובות יט, א. וראה הערה הבאה.

6) סנהדרין עד, א: כל עבירות שבתורה אם אומרין לאדם עבור ואל תהרג יעבור ואל יהרג.

7) רש"י סנהדרין שם ד"ה יעבור (וראה גם רש"י שם ד"ה סברה וד"ה חזית). פרש"י יומא פב, ר"ע"ב. שבת ל, ר"ע"ב ד"ה מוטב. פסחים נג, ב ד"ה מה ראו.

8) ומפורש הוא בסנהדרין שם, ועד"ז בתו"כ (פרשתנו עה"פ) במאמר ר"י שלמד מ„וחי בהם ולא שימות בהם" (גם) לגבי ע"ז בצנעה (מנין שיעבור ואל יהרג). וכן הובא הלימוד בע"ז כז, ב. נד, א.

9) אבל בתוספתא שם ממשיך מיד לאחר הנ"ל (הערה 2) „אין לך דבר עומד בפני פקוח נפש חוץ כו'".

10) רפ"ה.

11) פ"ב ה"ג.

סכנה שנאמר אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא שימות בהם[12].

איז ניט פארשטאנדיק (ע"ד הנ"ל בגמרא), פארוואס דארף ער ברענגען דעם זעלבן לימוד צוויי מאל[13]?

ב. לכאורה יש לומר: אין הל' שבת[14] איז דער רמב"ם מוסיף „הא למדת שאין משפטי התורה נקמה בעולם אלא רחמים וחסד ושלום בעולם". אבער אין הל' יסודי התורה — לגבי אלע (אנ־

---

12) ראה מגיד משנה שם: שם מימרא דשמואל ומסקנא דגמרא שם דמהתם ילפינן לה.

13) לכאורה החילוק בין ב' ההלכות ברמב"ם (ועד"ז בש"ס) הוא:

הדין דיעבור ואל יהרג (בהל' יסוה"ת) מדבר כשנאנס על מעשה העבירה, משא"כ בהל' שבת המדובר בדחיית שבת בסכנה, גם כשהעבירה (החילול) הוא לא באונס [ונפק"מ להלכה, כמ"ש ברמב"ם הל' יסוה"ת שם דאם עבר באונס אין מלקין אותו כו' (שם ה"ד), משא"כ אם עבר ונתרפא בא' מאיסורי התורה עונשין אותו (שם ה"ו) (ראה תשובות וביאורים (קה"ת, תשל"ד) סי' ד הערה וי. וש"נ)]. ועד"ז יש לומר ולחלק לכאורה בכל המקומות שבפרש"י (שנסמנו בהערה 7), שמדובר שם ביעבור ואל יהרג, ולא כאשר עשיית העבירה היא ברצון —

ולכן מוסיף הלימוד ד„וחי בהם" גם בדחיית שבת בסכנת נפשות, שהיא לא במעשה אונס.

אבל מזה שברמב"ם הל' יסוה"ת שם ה"ו מתחיל „כענין שאמרו באונסין כך אמרו בחלאים כיצד כו'" — מוכח, דהלימוד מ„וחי בהם" שכתב לפנ"ז בה"א (לענין אונסין) קאי גם על „חלאים". וגם — התחלת פרק ב בהל' שבת ברמב"ם היא „דחוי' היא שבת אצל סכנת נפשות כשאר כל המצות". וראה לקמן בפנים ס"ב ובהערה 33. וראה גם תוספתא שם. ולהעיר שגם בגמרא יומא פב, א „אין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש חוץ מע"ז גו'" הובא לענין עוברה שהריחה, ולא לענין אונסין (ודלא כבכתובות שם).

14) הל' שבת שם ה"ב.

---

*) אגרות קודש אדמו"ר שליט"א כרך א ע' רלו. המו"ל.

דערע) מצוות, זאגט ער דאס ניט[15]. איז פון דעם פארשטאנדיק, אז דאס איז שייך, נוגע נאר לגבי דעם וואס פקו"נ דוחה שבת. און ווי דער רמב"ם איז ממשיך בנוגע לשבת: ואלו[16] האפי־קורוסים[17] שאומרים שזה חילול שבת ואסור עליהן הכתוב אומר[18] וגם[19] אני נתתי להם[19] חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם.

וואס י"ל די הסברה בזה: דאס וואס בא כל המצות איז „אין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש" און „יעבור ואל יהרג" — איז א דין מיוחד בפ"ע, ד.ה. ס'איז ניט דער פירוש אז במקום סכנת נפשות איז ניטא דער חיוב לקיים המצוה — דער חיוב בלייבט, עס איז נאר אז פקו"נ איז דוחה דעם חיוב;

משא"כ בא שבת זאגט דער רמב"ם[20] „שבת לגבי חולה שיש בו סכנה הרי הוא כחול לכל הדברים שהוא צריך להן", ד.ה. ניט אז פקו"נ איז דוחה דעם איסור מלאכה בשבת, נאר עס מאכט דעם שבת „כחול", לגבי חולה שיש בו סכנה איז

---

15) קושיא גמורה אינה, כי ברמב"ם שם בא בעיקר לבאר דיני קדוש השם, וכהתחלת הפרק „כל בית ישראל מצווין על קידוש השם הגדול הזה כו' ומוזהרין שלא לחללו", וזה דיעבור ואל יהרג בשאר כל המצות בא בעיקר בתור הקדמה לה"ב שם (בד"א בשאר מצות חוץ מע"ז כו'. ועד"ז בשאר המצות כשמתכוין להעביר על המצות, בפני עשרה מישראל כו', או בשעת הגזירה כדלקמן שם ה"ג).

16) כ"ה ברמב"ם לפנינו „ואלו האפיקורוסים". וברמב"ם הוצאת פרנקל (ירושלים תשל"ה) „ואלו המינים". וראה רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ז ואילך.

17) כ"ה ברמב"ם לפנינו „אפיקורוסים".

18) יחזקאל כ, כה.

19) כ"ה בכתוב „וגם . . להם". וברמב"ם לפנינו „גם . . לכם". וראה רמב"ם הוצאה הנ"ל ובשינויי נוסחאות שם.

20) הל' שבת שם סה"ב.

מלכתחילה ניטאָ (בנוגע די „דברים שהוא צריך להזן") דער שבת[21].

[און ווי דער מגיד משנה[22] איז מבאר דעת הרמב"ם אַז דאָס וואָס מ'זאָגט ביי שבת „וכל שאפשר לשנות משנין" אין דער מלאכה וואָס מ'טוט פאַרן חולה — איז לגבי אַ חולה שיש בו סכנה ניט גע־זאָגט גָעווָארן, ווייל לגבי אַ חולה שיש בו סכנה „הרי הוא כחול לכל הדברים"[23], און מ'איז „מחלל לכל צרכיו אע"פ שאין במניעת דבר שעושין לו" אַ סכנה[24].

און דעריבער זאָגט דער רמב"ם נאָכאַמאָל (בנוגע לשבת) דעם לימוד „וחי בהם ולא שימות בהם", און איז אויך מוסיף „הא למדת שאין משפטי התורה נקמה בעולם אלא רחמים וחסד ושלום בעולם" צו זאָגן, אַז בנוגע סכנת נפשות איז די משפטי התורה (באיסורי שבת) מלכתחילה ניט געזאָגט גָעווָארן (ניט ווי אַנדערע איסורים וועלכע מ'איז דוחה). און דערפאַר איז דער רמב"ם ממשיך „ואלו האפיקורוסים שאומרים שזה חילול שבת ואסור עליהן הכתוב אומר . . חוקים לא טובים כו'". דערמיט איז ער מדגיש אַז די חוקים (חילול שבת) ווערן לא טוב.

בסגנון אחר: בא שאר המצות איז דאָס בגדר דחוי, פקו"נ איז דוחה דעם איסור, משא"כ בא שבת איז — הותרה[25]: דער איסור איז מלכתחילה ניט געזאָגט גָעווָארן[26] לגבי חולה שיש בו סכנה, „הרי הוא כחול"[27].

ג. ולכאורה יש לומר אַז דאָס איז אויך דער טעם לשינויי הלשונות ברמב"ם:

אין הל' יסוה"ת בנוגע צו כל המצות ברענגט ער דעם לימוד „שנאמר במצות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם (און ער חזר"ט איבער) וחי בהם ולא שימות בהם"; משא"כ אין הל' שבת זאָגט ער „אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" און חזר"ט ניט איבער די ווערטער „וחי בהם"[28].

והביאור:

בכל המצות איז דאָס אַ לימוד מיוחד פון פסוק, מען לערנט אפ פון פסוק אַ באַזונדערן דין, אַז מצוות זיינען ניט

---

21) וראה צפע"נ לרמב"ם הל' שבת שם ה"א וה"ב. צפע"נ הל' מתנות עניים ע' 70. וראה בארוכה השקו"ט בכ"מ בדעת הרמב"ם אם שבת דחוי' או הותרה — אנציקלופדי' תלמודית ערך חולה ע' רנ. וש"נ. וראה גם לקו"ש חי"א ע' 347 ואילך. וראה לקמן הערה 33.

22) הל' שבת שם הי"א.

23) אבל ראה שו"ע אדה"ז או"ח סי' שכח סי"ג דמשמע שם דגם אם ס"ל דחוי' אין צריך לשנות. וראה שו"ת צ"צ או"ח סל"ח.

24) ראה מ"מ שם הי"ד. וראה ב' הדיעות בשו"ע אדה"ז שם ס"ד. ובשו"ת צ"צ שם מקשר זה בב' הדיעות אם דחוי' או הותרה.

25) ראה שו"ת אבני נזר או"ח סי' תנה ס"ג ואילך.

26) ראה ר"ן גאון שבת קלג, א עד"ז בנוגע לכמה דברים. תשובות מהר"ם אלאשקר סק"ב מר"ש ורב האי גאון. וראה לקו"ש חט"ז ע' 237 והערה 38, 39 שם.

27) ראה גם לשון הרא"ש יומא פ"ח סי"ד בשם מהר"ם (ובקרבן נתנאל שם סק"ב). רמ"א יו"ד סי' רסו סי"ד. וראה ציונים לתורה להר"י ענגל כלל כד.

28) בש"ס יומא פה, ב לענין שבת, סנהדרין שם ותו"כ ושאר מקומות שבהערה 8 נאמר „וחי בהם" פעם אחת („וחי בהם ולא שימות בהם"). ובתוספתא שם — ב' פעמים (כנ"ל הערה 2). אבל בתוספתא שם הובא מהכתוב (גם) „אשר יעשה אותם האדם", משא"כ במקומות הנ"ל.

דוחה דעם נפש פון אַ אידן, נאָר פאַר־קערט, פקוח נפש איז דוחה די מצוות;

משא"כ בנוגע לשבת איז דער פירוש פון „וחי בהם ולא כו'" (לויטן רמב"ם) — ניט אַז מען לערנט אַפּ אַ באַזונדערן דין (פקוח נפש דוחה שבת), נאָר דער „ולא שימות בהם" איז דער המשך הביאור פון פסוק: משפטי התורה זיינען געזאָגט געוואָרן נאָר ווען „וחי בהם", אויב אַבער עס קען ברענגען „שימות בהם" — איז דער איסור מלכתחילה ניטאָ.

ד. ע"פ הנ"ל, וואָלט מען לכאורה אויך געקענט מבאר זיין לשון רש"י (אין ש"ס) וואו ער ברענגט דעם לימוד פון „וחי בהם" — אַז פקו"נ איז דוחה אַלע מצוות, זאָגט ער דעם לשון[29] „טעמו של דבר לפי שחביבה נפשן של ישראל לפני המקום יותר מן המצות אמר הקב"ה תבטל המצוה ויחי זה": אַבער ביי דעם לימוד פון „וחי בהם" לגבי שבת (אַז פקו"נ איז דוחה שבת אויך במקום ספק)[30] איז לשון רש"י[31]: „אשר יעשה האדם המצות שיחי' בהם ודאי ולא שיבא בעשייתה לידי ספק מיתה, אלמא מחללין על הספק".

ד.ה. בא כל המצות זאָגט מען אַז מצד חביבות פון אידן איז „תבטל המצוה ויחי' זה"; משא"כ בנוגע לשבת איז דאָס ניט אַ ביטול המצוה, נאָר אַ פרט אין עשיית המצות — די עש' איז געזאָגט געוואָרן „שיחי' בהם ודאי ולא שיבא בעשייתה לידי ספק מיתה"[32].

ה. דער ביאור הנ"ל איז אַבער ניט אינגאַנצן מספיק[33]:

דער רמב"ם זאָגט אין הל' שבת (כנ"ל) „הא למדת שאין משפטי התורה כו'", ד.ה. ער רעדט וועגן מצוות בכלל, וכפשטות הכתוב „אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" — איז פאַרוואָאָס זאָגט ער דאָס ניט אין הל' יסוה"ת בנוגע לכל המצוות?

קומט דערפון אויס, אַז כאָטש דער לימוד („הא למדת") איז בנוגע אַלע „משפטי התורה", איז דאָס בעיקר מודגש באַ שבת,

און דעריבער זאָגט דאָס דער רמב"ם נאָר אין הל' שבת, און איז דאָרט אויך מוסיף די שלילה „ואלו האפיקורוסים שאומרים שזה חילול שבת ואסור עליהן כו'", כדלקמן.

ו. וועט מען דאָס פאַרשטיין בהקדים וואָס דער לימוד פון „וחי בהם ולא שימות בהם" ברענגט דער רמב"ם בשבת ניט אויף דעם כלל הענין אַז פקו"נ דוחה את השבת, נאָר אויף דעם וואָס „אסור להתמהמה בחילול שבת

---

29) לשון רש"י יומא פב, ע"ב. ובסנהדרין שם ד"ה סברא כתב רש"י: משום דיקרה בעיניו נשמה של ישראל. ובד"ה מאי חזית: שלא התיר הכתוב אלא משום חביבות נפשם של ישראל להקב"ה. וראה פרש"י פסחים כה, ב ד"ה מאי חזית: והתורה לא התירה לדחות את המצוה אלא משום חיבת נפשו של ישראל. ושם אינו מביא הכתוב וחי בהם.

30) יומא פה, ב.

31) פרש"י שם ד"ה דשמואל.

32) לכללות הדין דפקוח נפש דוחה כל התורה כו' והחילוק דשבת — להעיר מתניא פכ"ד (ל, סע"ב ואילך), וראה לקו"ש חי"ז ע' 489 ואילך. ואכ"מ.

33) נוסף על העיקר: א) הרמב"ם מתחיל „דחו' היא שבת אצל סכנת נפשות כשאר כל המצות", דמזה משמע דדין דחי' דשבת ושאר כל המצות הוא גדר אחד. ב) לדעת כמה פוסקים (ראה כס"מ הל' שבת שם. לקו"ש חי"א שם ובהנסמן באנציקלופדי' תלמודית שם) דעת הרמב"ם היא ששבת דחו' אצל חולה (כפשטות לשונו) ולא הותרה. וראה כס"מ שם הי"ד.

לחולה שיש בו סכנה"[34], ולכאורה: אין גמרא איז דער לימוד אויף דעם כלל הענין אז פקו"נ איז דוחה שבת (אויך במקום ספק)[35]?

מפרשים[36] זאגן אז דער מקור פון דעם דין הנ"ל (דאסור להתמהמה) ברמב"ם איז פון א צווייטער גמרא[37]: הזריז ה"ז משובח והשואל ה"ז שופך דמים[38]. דער רמב"ם זאגט אבער ניט דעם לשון (אדער בדומה לזה) ווי עס ווערט געבראכט אין שו"ע[39]

(א לשון עד"ז — „והמקדים להציל הנפש ה"ז משובח" — זאגט דער רמב"ם ערשט אין א ווייטערדיקער הלכה[40]),

נאר בלשון של אסור, „אסור להתמהמה כו'". וצריך ביאור: פארוואס איז דער רמב"ם משנה פון לשון הגמרא?

ז. ויש לומר, אז מיט דעם שינוי מיינט דער רמב"ם ארויסברענגען די הגדרה אין פקו"נ דוחה שבת: דער לשון „הנשאל ה"ז מגונה והשואל ה"ז שופך דמים" אדער „הזריז ה"ז משובח" — ברענגט נאר ארויס, אז דאס איז א מעלה מצד דעם ענין ומצוה פון פקו"נ; משא"כ דער לשון (ווי דער רמב"ם איז משנה) „אסור להתמהמה בחילול שבת לחולה" ברענגט ארויס אז דאס איז אן איסור (אויך) מצד הלכות שבת. און אויך דעם ברענגט דער רמב"ם „אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא שימות בהם" — ווייל דערפון לערנט מען עס אפ.

והביאור בזה: נוסף אויף דעם לימוד פון „וחי בהם" (וואס האט ניט קיין פירכא) כנ"ל — זיינען דא נאך לימודים אין גמרא[41], ומהם[42] — וואס ברענגט זיך[43] אויך להלכה[44] — פון „ושמרו בנ"י את השבת"*[44], אמרה תורה חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה.

און פון די נפקא מינה'ס צווישן די צוויי לימודים

[נוסף ע"ז וואס: א) דער לימוד פון „ושמרו . . חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה", איז א דין פרטי בנוגע צו שבת, משא"כ „וחי בהם" איז (אויך, כנ"ל) נוגע לכל המצוות. ב) מצד דעם לימוד פון ושמרו קומט אויס, אז די סיבה איז צוליב שבת אליין — „כדי שישמור שבתות הרבה" (ובלשון רש"י[45]:

---

34) ראה מגיד משנה (נעתק לעיל הערה 12). ומדבריו משמע שס"ל שהכתוב ברמב"ם קאי על עיקר ההלכה שמחללין שבת על חולה שיש בו סכנה (וכבש"ס). אבל לפי זה הו"ל להרמב"ם להביאו בתחלת הפרק כנ"ל. וע"ד הלשון בקרית ספר הל' שבת רפ"ב.

35) וכן הובא בשו"ע אדה"ז או"ח שם ס"ב.

36) ראה מ"מ והגהמ"י לרמב"ם שם.

37) ראה ירושלמי יומא פ"ח ה"ה. וראה יומא פד, ב.

38) כן הובא במ"מ. ובהגהמ"י „הנשאל ה"ז מגונה והשואל ה"ז שופך דם".

39) או"ח סשכ"ח ס"ב. ועד"ז בשו"ע אדה"ז שם.

40) פ"ב הט"ז. וראה שו"ע שם סי"ג.

41) יומא פה, סע"א ואילך. ועד"ז במכילתא ותוספתא שם.

42) יומא שם, ב.

43) וראה שבת קנא, ב.

44) רמב"ם הל' ממרים פ"ב סה"ד. וראה רמב"ן (תוה"א ענין הסכנה הובא בר"ן יומא שם פ"ח ד"ה וכתוב) לענין הצלת עובר דאפילו „פחות מבן מ' יום שאין בו חיות כלל מחללין" משום „שמא ישמור שבתות הרבה", ע"ש. וכן הובא בשו"ע אדה"ז שם סו"ס שו (וש"נ. וראה קו"א שם). תניא פכ"ד שם. ועוד. וראה שאילתות שאילתא א ובהעמק שאלה שם אות ח. [וע"פ לשון הרמב"ן (ר"ן) הנ"ל (וראה מ"ש בקו"א שם), יש להעיר בדבריו בנוגע ל„ספק סכנת העובר"]. וראה גם הנסמן בהערה *46. ואכ"מ.

*44) תשא לא, טז.

45) יומא שם ד"ה ושמרו. וראה תוס' יוהכ"פ ושיח יצחק הביאור בדברי רש"י.

כדי לעשות שבתות אחרות יזהרו בשבת זו בקיום שמירת שבתות הרבה)[46], משא"כ מצד וחי בהם איז דאָס ניט צוליב דעם קיום המצוות פון דעם אידן, נאָר צוליב דער הצלת נפש מישראל*[46]

איז אויך אָ חילוק אין דעם גדר החילול: מצד חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה — כולל ווי דער אור החיים[47] זאָגט „וללמדך שאין זה חילול אדרבה זה קרוי שמירת שבת" (אַבער דאָס וואָס „קרוי שמירת שבת" איז דערפאַר וואָס דער חילול איז צוליב דער מצוה פון שבת, שמירת שבתות הרבה),

איז די „מעשה" בשבת זו — אָ פעולה פון חילול שבת, נאָר אַזאָ חילול אין וועלכן מ'איז מחוייב מצד מצות שבת בכלל[48] — „שבתות הרבה"[49];

משא"כ מצד „וחי בהם ולא שימות בהם" איז: א) ער רעדט וועגן קיום המצות בכלל, ב) דער לימוד איז (ניט בנוגע מעשה החילול, נאָר) בנוגע קיום המצות — דאָס איז אָ פרט אין קיום המצות, ובנדו"ד — קיום מצוה פון שמירת שבת.

ד.ה. חילול שבת במקום סכנת נפשות, איז ניט נאָר אַז דאָס איז ניט חילול שבת, נאָר די עשי' איז קרוי שמירת שבת, די עצם מעשה החילול צוליב פקו"נ — איז ענינה שמירת[50] שבת[51].

ח. די הסברה בזה:

בא שבת שטייט[52] את שבתותי תשמרו כי אות הוא ביני וביניכם לדורותיכם לדעת כי אני ה' מקדשכם, און רש"י טייטשט[52] „אות גדולה היא בינינו שבחרתי בכם בהנחילי לכם את יום מנוחתי למנוחה"[53].

און ויבאַלד אַז תוכן מצות שביתת שבת איז „אות היא ביני וביניכם — שבחרתי בכם", איז בשעת אָ איד שטייט במצב פון סכנת נפשות, פעלט אין דעם

---

46) וראה מאירי יומא שם, א דגם לגבי חיי שעה מחללין „שבאותה שעה ישוב בלבו ויתודה". ובתוס' יוהכ"פ שם, ב ד"ה ר"ש בן מנסיא כתב: שישמור שבתות הרבה לאו דוקא אלא ר"ל ציווים הרבה כו' ובחיי שעה דאדם הוא חי עושה כמה מצות והם הנקראים שבתות הרבה. וראה אוהלי יוסף דיני קדוש השם סכ"ג ס"ק ריב. ולהעיר מאוה"ח תשא שם. שו"ת חת"ס יו"ד סרמ"ה ד"ה והנה לשון. וראה מנ"ח מצוה לב במוסך השבת בסופו במ"ש בדברי האוה"ח. ואכ"מ.

*46) ראה בית מאיר לשו"ע או"ח סש"ל. שו"ת חת"ס או"ח ספ"ג.

47) תשא שם, יג. אבל על הפסוק את שבתותי תשמרו.

48) שלכן (אפילו את"ל שגם מצד זה מחללין על חיי שעה) הוא רק בשביל „שישמור שבתות הרבה" (וכיו"ב) — כנ"ל הערה 46, ולאוה"ח שם צ"ל בפועל „בגדר עמוד לעשות . . יגיע לשבת לשומרו", עי"ש. משא"כ מצד „וחי בהם", כדלקמן.

49) וראה מפרשים הנ"ל לפרש"י יומא שם.

50) עפ"ז יש לומר דאין זה שייך להשאלה אם שבת דחוי' או הותרה (ראה לעיל הערה 33 שלכמה פוסקים דעת הרמב"ם היא ששבת דחוי' אצל פקו"נ) — כי לב' האופנים אפשר לפרש דהעשי' הוי ענין של שמירת שבת, אלא שחלוקים הם באיזה אופן הוא, דחוי' או הותרה — כחילוקים המובאים בפוסקים (ראה לעיל הערה 23, 24. וראה אנציקלופדי' תלמודית שם).

51) בסגנון אחר: בכל המצות מודגש רק שהדין „וחי בהם" הוא דין מיוחד לעצמו „ולא שימות בהם", ולא שהוא חלק (פרט) בהמצוות; משא"כ בנוגע לשבת מודגש שהוא חלק ופרט דמצות שבת (ולא רק דין כללי ד„וחי בהם"). וראה לקמן ס"ח.

52) תשא שם.

53) להעיר גם ממכילתא תשא שם, יד: מגיד שהשבת מוספת קדושה על ישראל מה לפלוני חנותו נעולה כו'. וראה מפרשים שם.

עצם ענין פון שבת, און במילא, בשעת מ׳איז מחלל שבת צוליב פקו״נ, איז ניט נאָר וואָס מ׳איז מקיים אַ מצוה פון פקו״נ, נאָר מ׳איז דערבייַ מקיים (אָן ענין עקרי פון) שמירת שבת — דעם אות היא ביני וביניכם.

דער „אות״ ווערט ניט נאָר דורכן נפעל — דערמיט וואָס מ׳האָט מציל גע־ווען אַ נפש מישראל (דורך וועמען עס ווערט די מציאות פון אות דשבת), נאָר נאָכמער — דער עצם מעשה החילול ברענגט אַרויס דעם אות „ביני וביניכם״: בשעת מ׳איז מציל אַ נפש מישראל וואָס שטייט בסכנה בשבת, איז דורך דעם חילול שבת להצלתו איז מען מקיים, שטאַרקט מען דעם אות ביני וביניכם — אַז דער אויבערשטער איז בוחר אין אידן. שבת הייסט, אַז מ׳דאַרף טאָן די פעולה (פון חילול שבת) צוליב איר, צוליב „אות היא״ (מיט וביניכם — נפש פון אַ אידן).

און דעם ענין לערנט מען אָפּ פון „אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא שימות בהם״ וואָס רעדט ווען מצוות בכלל — ווייל דער ענין הנ״ל איז באמת אין אַלע מצוות. און ניט נאָר ווי דער לשון החינוך[54] „לפי שסבת עשיית המצוה הוא האדם וקיום הסבה הוא קיום הכל״ (וואָס דערפאַר „דוחין הכל מפני הצלת נפשות וכל הזריז לחלל שבת ה״ז משובח״[55]), נאָר אויך ומטעם החינוך עצמו — ווייל אַלע מצות איז סיבתן „הוא האדם״ און אַלע זיי זיינען בתוכנם אָן אות צווישן דעם אויבערשטן מיט אידן, אַז הקב״ה בחר בהם;

במיוחד ובמפורש אָבער, אַלס אַ תוכן מיוחד פון דער מצוה — שטייט דאָס בשבת דוקא. און דעריבער איז אויך דער לימוד פון „וחי בהם״, אַ לימוד מיוחד באַ שבת — פקו״נ דוחה שבת.

ט. עפ״ז איז אויך מובן וואָס דער רמב״ם זאָגט (לגבי דעם לימוד מיוחד הנ״ל בנוגע לשבת) „ואסור להתמהמה בחילול שבת לחולה שיש בו סכנה שנאמר אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא שימות בהם״, און לערנט דערפון אָפּ בנוגע אַלע משפטי התורה — „הא למדת שאין משפטי התורה נקמה בעולם אלא רחמים וחסד ושלום בעולם״:

דערמיט מיינט ער אָפּלערנען אויך לגבי אַלע משפטי התורה, אַז ניט דער פירוש איז אַז במקום סכנה זיינען די מצות ניט געזאָגט געוואָרן, אַז מ׳איז אין זיי דעמאָלט ניט מחוייב, נאָר דער פירוש איז — אַז די „משפטי התורה״[56] גופא זאָגן, אַז במקום סכנה איז משפטי התורה צו מציל זיין דעם נפש (ווייל אַלע משפטי התורה בכלל זיינען „רחמים וחסד ושלום בעולם״[57]).

אָבער דער רמב״ם זאָגט עס לגבי שבת און מ׳לערנט עס אָפּ פון שבת, ווייל בגלוי ומודגש איז דאָס בשבת, כנ״ל.

וע״פ הנ״ל וועט אויך ווערן פאָר־ענטפערט קושית המפרשים[58], דלכאו־רה: דער פסוק „אשר יעשה אותם האדם וחי בהם״ רעדט דאָך וועגן דעם אדם

---

54) מצוה לב (במצות שביתת שבת).

55) לשון החינוך שם.

56) כי הכוונה במשפטי התורה כאן בפשטות היא לא לעונשי התורה, כ״א לדיני ומצוות התורה בכלל, עדמ״ש ברפי״א מהל׳ מלכים.

57) ולהעיר מרמב״ם סוף הל׳ חנוכה.

58) ראה מפרשים הנ״ל הערה 4 ליומא שם.

עצמו. איז בשלמא דאָס וואָס מ׳לערנט דערפון אַפ אַז (בכל המצוות) „יעבור ואל יהרג״, ועד״ז אַז אַ חולה שיש בו סכנה מעג ער בעצמו מחלל שבת זיין, איז מובן: פון וואַנעט ווייס מען אַבער אַז דאָס גייט אויך לגבי אַנדערע אידן, אַז זיי זיינען מצווה מחלל שבת זיין אויך ראַטעווען אַ (צווייטן) אידן[59]?

וע״פ הנ״ל מובן: מיט דער עצם הצלה פון דעם אידן, איז וועלכער איד זאָל עס נאָר טאָן — איז ער דערמיט מקיים דעם אות צווישן דעם אויבערשטן מיט אידן.

יו״ד. ע״פ כל הנ״ל יש לבאר אויך די שייכות דערפון צו שבת פאָר פסח, שבת הגדול (וואָס בשנה זו (תשד״מ) איז ער חל בשבת דפרשתנו — פ׳ אחרי):

דער טעם וואָס דער שבת וועט אַנגערופן „שבת הגדול״ בריינגט דער אַלטער רבי אין שו״ע[60], וז״ל: שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול לפי שנעשה בו נס גדול שפסח מצרים הי׳ מקחו מבעשור לחדש . . ואותו היום שבת הי׳ . . וכשלקחו ישראל פסחיהם באותו שבת נתקבצו בכורי מצרים אצל ישראל ושאלום למה זה הם עושין כך אמרו להם זבח פסח הוא לה׳ שיהרוג בכורי מצרים הלכו בכוריהם אצל אבו־תיהם ואל פרעה לבקש מהם שישלחו את ישראל ולא רצו ועשו הבכורות עמהם מלחמה והרגו הרבה מהם . . וקבעו נס זה לזכרון לדורות בשבת וקראוהו שבת הגדול.

ד.ה. די עשיית מלאכות[61] (בשייכות מיט „מקחו מבעשור לחודש״ שהי׳ בשבת) פון אידן אין יענעם שבת, וועלכע האָט געבראַכט זייער אמירה צו די בכורי מצרים „זבח פסח הוא לה׳ שיהרוג בכורי מצרים״ — האָט דאָס גופא אויפגעטאָן, אַז ניט נאָר האָט מען די אידן ניט אַנגערירט[62], נאָר נאָכמער: די בכורי מצרים זיינען געגאַנגען מאַנען „שישלחו את ישראל״, ביז — אַז „הרגו הרבה מהם״, פון „אבותיהם״.

ויש לומר אַז (אויך) דעריבער וועט דער שבת אַנגערופן „שבת הגדול״ — דאָ איז געווען אַן ענין פון גדלות אין שבת: מצד דער הצלה (ובאופן של נס) פון אידן, וועט אַ גדלות אין שבת, וועלכע איז אַן אות „ביני וביניכם״ — אַז דער אויבערשטער האָט אין זיי (אידן) בוחר געווען.

(משיחת ש״פ מצורע
וש״פ קדושים תשמ״א)

---

59) וראה התירוץ בתוס׳ יוהכ״פ שם. קרית ספר לרמב״ם הל׳ שבת רפ״ב. לבוש ואלי׳ רבה או״ח ר״ס שכח.

60) הל׳ פסח ר״ס תל. וראה המקורות כו׳ ובביאור דברי השו״ע — לקו״ש חי״ז ע׳ 57 ואילך. וש״נ.

61) ראה לקו״ש שם ע׳ 58. וש״נ.

62) ענין הנ״ל מודגש עוד יותר בטעם הב׳ בדעת זקנים מבעה״ת בא יב, ג: טור שם (ועוד) — דכל הנס הוא ע״ש ההצלה כו׳ דבנ״י. עיי״ש (ובעוד מקומות שצויינו בלקו״ש חי״ז שם).